

ГОДИНА

6

1869

ВОЈИН

БРОЈ

15

20. Маја.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Наша стојећа војска. — Борба стрељачка.

Наша стојећа војска.

(НАСТАВАК.)

Посебно образовање и занимање пехоте за девет месеци.

1. С почетка Јунија изучавање придошавше пештине регрута за пуних шест недеља дана.

Другој шестини: Зато време по један пут на дан и то из јутра повторавање врстачног и водног учења. После подне онима који су слободни од стражарских дужности теорична предавања из свију службених правила.

2. Друга половина Јулија и читав месец Август четна учења по један пут из јутра. После подне теорична предавања из свију службених правила и изучавање војника у читању и писању.

3. Од почетка Септембра па докле се год може баталиона учења и то само по један пут на дан, а после подне теорична предавања или каква друга занимања.

Како смо ми зато (разлоге свеје за ово навешћемо доцније) да пет пешачки баталиона буде непрестано у Београду, а један само у Крагујевцу, то и за четна учења да две образују једну чету, а за

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

баталиона два да се споје у један. Пети не улази у комбинацију, јер ће по један баталион и онако давати страже у Гарнизону.

4. Преко зиме изучавање шестине регрута која би на концу Новембра придошла. Истина да би са овим регрутима што се тиче њиховог обучавања зими, доста незгодно ишло, али кад се узме, да се они и по собама и конковима могу изучити свему само не марширању, и кад се узме, да и зими има лених дана кад се може по пољу марширати, онда се та незгода неби толико баш ни осетила.

Но да се овако може радити нуждне су две гаранције:

а, Да позивање и пошиљање регрута иде точно и што по реч на минуте. Расписи за пошиљање регрута ваљало би шиљати на један месец дана окружним властима пре, но што би регрути имали поћи у команде, те да и началства имају времена да срезким властима, а ове опет по општинама одпусте наређења у том обзиру. Окружне власти опет од своје стране да пошиљање удешавају тако, како ће сви регрути из свију округа приспети у команде **једног истог дана** и то тако да: кад се данас једна шестина одпусти сутра да је друга шестина увршћена и

б, Да се стражарске дужности по гарнизонима сведу на лижимум.

Школе.

У нашој стојећој војсци закључно до поднаредника служе већином нижи чиновни, који се пошто одслуже трогодишњи рок, враћају својим кућама. Од туда обично после сваке регрутације велика оскудица у капларима и поднаредницима.

Садање потребе и службе у војсци па и про-
светно стање наше земље у опште захтева, да су и
нижи чиновници у војсци писмени и умно и душевно
развијенији.

Да се то само школом може постићи, о томе
имамо стварних доказа и зато излишно би било још
и за ово износити друге какве теоријске доказе.

Време од девет месеци докле су пешачки бата-
лиони на редуцираној нози, ваљало би употребити
на школе за ниже чиновнике. По нашем мишљењу ва-
љало би отворити два течаја: један капларски, а
други поднареднички.

Капларски да траје три месеца и то: Јунија,
Јулија и Августа.

Предмета се предају они што су прописани
постојећим програмом за капларе и поднареднике.
Мимо програма још: и историју српског народа у
кратко. У месецу Септембру да се држе испити, и
за капларе авансују они, који издрже строге испите.

У Октобру месецу да се отвори поднареднички
течај који да траје опет три месеца и то: Октобра,
Новембра и Декембра.

У овој школи да се предаје све што је про-
грамом прописано за: каплара, поднаредника и на-
редника.

Осим тога нижу аритметику па онда историју
српског народа обширније (више часова) склопачу са
ђеографијом српских земаља. Историју свог народа
добро је да сваки нижи чин познаје, јер познавање
своје историје чини човека правим патриотом. Она
га спрема за већа пожртвовања. У Јануару да буду
испити.

Питомци би имали слушати ове предмете заједно, само неби заједнички упражнења чинили, него са својим частима, било да уче или да се уче.

Од Фебруара месеца настала би упражнења са попуњеним комплектима, засебно и у сајузу с другим родовима оружја; али о овима неможемо још говорити док неисцрпимо и оно што имамо да кажемо о коњици.

Коњица.

Имајући непрекидно на уму да стојећа војска буде оно што смо казали под 1 и 2, мишлења смо, да се и она умложи и то овако:

Да буде један полк коњице од 4 ескадрона, а у свакоме по 100 људи и коња осим нижих чиновна и официра.

Како је образовање коњика и дресура коња ствар која иште и више времена и практике, тако смо мњења: да горњи број буде сталан, т.ј. да се војници не одпуштају кућама на временој одпуски као у пехоти.

Нашој народној коњици врло су потребни вешти јахачи и старешине што по реч од заната, а такве би конички полк лифоровао у већој мери по до сад.

Народна коњица била би у добитку не само квантитативно него и квалитативно. Но да се тај елемент равномерно разлива по народној коњици нуждне би и ту биле две гаранције:

а, Да се придолазећа трећина регрута за регуларну коњицу сваке године разрезају равно-бројно на округе, те да сваки округ добије годишње по 7—8 изучених коњика који се исписују (исписивала би се једна трећина или око 133).

Б, Да се само такви младићи узимају при регрутацији за коњике, који су из добрих кућа: дакле газдински синови који ће моћи и морати по испису служити у народној коњици и издржавати коње. —

Споредна премда немала корист од овога била јошт та, што задруге оваких богатих кућа неби ни осетиле што би по један задругар пуне три године провео у стојећој војсци док би на против они што у пехоти служе, обично сиромашнији, половину рока код своји кућа провели радећи земљу.

Засебно занимање коњика.

Што се тиче засебног изображавања коњика, ми се не осећамо ни позвани ни надлежни да о томе детаљно говоримо.

Само имамо да приметимо да би се и у коњичком полку имале установити школе капларске и поднаредничке саобразно пешачким; овде у толико више, што би требало, да исписујући се коњици узму старешинска места у народној коњици.

Само би од оваке коњице имали право да тражимо: да буду у њој све сами смели дечаци са очеличеним песницама и мишицама, а бистрим главама те да се могу употребити било у скупу, или појединце са најбољим успехом.

О артиљеријском роду оружја немамо узрока говорити, јер овај се род војске у нас у последње време најрапидније развијао и у довољној коликоћи. Па и што се тиче каквоће ми му одајемо наше поштовање.

Казавши све што смо имали о појединим родовима оружја, ваља нам сад проговорити коју о

склопу и саставу или формацији свију родова оружја у једно цело.

Ово на сваки начин није лак посао као што на први поглед изгледа, и ту највише смета артиљерија која нестоји ни према садашњим осталим родовима оружја, нити према предложеним у одговарајућој размери, јер је развивши се с обзиром па народњу војску, надмашила све друге родове куд и камо.

То нас принуђава да пре но што почнемо говорити о формацији и саставу свију родова оружја у једно, најпре свршимо с артиљеријом. Артиљерија као и сваки други род оружја треба на сваки начин најпре да позна свој одношај према себи самој, па онда тек према другом. Најпре да је у себи организована па тек као таква да остане уз неког другог.

Из оваког логичног закључења следеће; да артиљерија у мирно време треба да образује засебну целину и да има на челу свог команданта преко кога ће је министар војени администрирати. Али како је у сваком организму нуждна хармонична подела, тако је потребно да се и артиљерија у себи дели.

Деоба та није тешка ако узмемо ствар онако каква је.

Наша артиљерија делила се сама од себе према потреби која ју је изазвала.

Ми видимо код нас тројаких батерија: Пољских, Брдских и Лаких.

Зашто неби могле све пољске батерије образовати један полк с називом: 1-ви Полк пољске артиљерије?

А све брдске батерије опет један полк с називом: 2-ти Полк брдске артиљерије? Што ови полкови неби имали за сад једнаки број батерија, до тога је

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

мало стало. Што је у другим државама подела другачије, до тога требало би да нам је још мање стало. Ми уређујемо наше ствари како **ми** мислимо да је најбоље, а други нека код своје куће раде како је за њих најбоље:“

По себи се разуме, да ми говоримо о формације њеној за мирно време само. Рат изазвао би другчију поделу што ћемо такође у кратко у своје време напоменути.

Овако образована два полка имали би свој вршак у команданту артиљерије, под којим би стајали у административном, тактичном и дисциплинарном погледу. Командант опет стајао би под непосредним налозима министра војеног, који би имао прописати му надлежност, или боље: чија би надлежност прописана била устројством војске.

Што се тиче лаких батерија које су придате народној војсци, и њихов одношај према команданту артиљерије треба да је у свему исти као и осталих батерија, с том само разликом, што оне разређене по народној војсци, неби за сад склапале већа тела, него би се свака батерија за се односила на команданта. Зашто не, то ћемо разложити питање кад дође ред да говоримо о народној војсци.

Сад да бацимо поглед на сва три рода оружја. По нашој комбинацији: шест пешачки баталиона, и поле коњички образовао би једну дивизију.

Командант или заповедник ове дивизије стајао би у мирно време под непосредним налозима министра војеног као и командант артиљерије, а њему подчињени били би пешачки баталиони и коњички поле у административном, тактичном и дисципли-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

нарном погледу. Само за време тромесечних упражнења и то дотле, докле ова трају придавао би се један полк артиљерије овој дивизији, за које време он би дошао у тактичном и дисциплинарном погледу под командантом дивизије. Чим престану заједничка упражнења, да престане и сваки одношај артиљериског полка према заповеднику дивизије.

Другачије за време рата: чим би се у оваком случају наредило, да се пешачки баталиони комплетирају с војницима на временој одпуски, одма би имао и један артиљериски полк ући у састав дивизије, и одношај његов према команданту постао би онај исти, као и за пешачке баталионе и коњички полк.

У опште овакова подела и склапање, олакшало би знаменито прелаз из мирног у ратно стање, јер као год што би дивизија стојеће војске дошла под команду главног заповедника свеколике оперирајуће војске, тако би исто и командант артиљерије природно морао доћи у штаб главног заповедника, и утицај његов на рад и суделовање свеколике артиљерије трајао би и даље у оноликој мери у колико то закони више тактике допуштају.

Заједничка упражнења.

Заједничка упражнења имала би као што се из до сад казаног види, трајати три месеца дана.

Ми нисмо наумили да овде изложимо програм оваких упражнења довољно је кад кажемо, да би ова упражнења ваљала да буду тако рећи трећи практични курс за сву стојећу војску како за војнике и ниже чинове, тако и за више и ниже официре.

Него ипак неће бити згорег ако још ово додамо:

Ради заједничких упражнења имале би се оне две трећине пешака на време ној одпуски позвати. Тим поводом позвани војници најпре би се наравно обукли и наоружали. Најприроднији почетак оваким упражнењима биле би смотре. И наша унутрашња служба и то § 38 прописује да бригадни команданти држе у години по један пут смотре. Овде би ово нарочито потребно било једно с тога да се изближе прегледају придошавши војници, а друго, да се осмотри одело, оружије и све остало што је лежало за пуних 9 месеци у Магацинима.

За време заједничког упражнења ваљало би да се и у нишан гађа.

Логоровање требало би да траје најмање шест недеља дана, и то би била права благодет за наше практично образовање. С логоровањем скопчана су сва пољска упражнења за сва три рода оружија па и за техничке трупе. Али логоровања и пољска упражнења неби требало привезивати само за једно место и за једну известну околину. И маршеви како обични тако и форсирани, како на дану тако и у ноћи требало би да уђу у програм упражнења и то маршеви са свом спремом, са административним и лекарским персоналом и што уз овај иде.

Најпосле то би била прилика да се војска а нарочито старешине упражњавају у градским опсадама.

Ово смо имали да кажемо у ограниченом нацрту о засебним и заједничким упражнењима. Сад нам ваља коју проговорити о сталном размештају или о дизлокацији стојеће војске.

Говорећи о томе ми нећемо сметати ни овде с

ума, оно што смо казали о задатку стојеће војске у тачкама под 1 и 2. —

Ми смо тог уверења, да војник, нижи чин, или официр, не може то бити у подпуном смислу речи, ако неживи колико је више могуће у што већој заједници, војничка спрема или образовање дели се на двоје и то: на тактично и морално. Као год што је потребно за јединство за рад тактичнога образовања, исто тако потребно је удруживање за рад моралног и духовног образовања. То је војничко: *conditio sine qua non* ако не испунимо оба ова услова, промашисмо цел.

И војник и официр кад је изолиран, кад неживи у задрузи, он губи поступно од онога духа којим је напајан у задрузи. Живећи ван тога друштва, он је изишао из домашаја оних утицаја и уплива што га и духом и телом прављаше војником. Оскудица у приликама да конкурише са другарима у духовноме обогаћавању чини, те једна друга страна узима маха над њим, а то је материјализам. То бива нарочито кад људи који нису довољно огрезли у традицијама своје рођене војске, и кад изолирани живот дуго траје. Има истина и изузетка и то похвалних, али ми не говоримо о изузетцима, већ о правилу.

Па као год што то важи за поједине, тако исто важи и за ове, кад су подељени и распарчатани.

Нека каже ко хоће: да је за војника **ДОВОЉНО САМО ОНО** одушевљење и онај дух што га је усисао мајчиним млеком, т. ј. одушевљење што је понишло у народу и с народом. Манит би био сваки онај, који неби ништа држао на ово и овако одушевљење које је основ свему, јер у коме народу нема ратоборима духа, нема одушевљења за слободу, такав народ и

није за ништа. Наш народ неспада у ову категорију, то сви знају и који су имали и који нису имали посла с њим. Али да је ово одушевљење **у сваком случају за све прилике и за свакога довољно**, и то не стоји, и ко то хоће апсолутно да тврди тај затвара очи пред историјом света која примерима из живота народа често противно доказује.

Ако има народа који фанатично љуби своју земљу, а душмански мрзи на странца и на све што је туђе, то су Шпањољци. Па опет знамо да је имало тренутака кад је шпањољски народ у борби с војницима I. Наполеона, малаксао, кад га је напустило одушевљење те се разбегао на све стране; и да није било велингтона и његових челичних војника, шпањољски би народ најзад подлегао т. ј. одушевљење подлегло би не физичној надмоћности, не већем јунашству француоком, већ француској дисциплини и француској тактици.

А кад обрнемо један лист даље од те историје о којој говоримо шта видимо у обзиру стојеће војске? — видимо поједине части француске војске у највећој беди и опасности, видимо их гладне, жедне, босе и голе, обкољене са свију страна Шпањољцима Енглезима и Португалцима. Па опет има нешто што их држи што неда да клону да постану малодушни и плашљиви. И то нешто то није само француско одушевљење, већ је то дух енергије, дух сталности и постојаности, то је дух дисциплине, дух војничке чисти. На кратко то је потенцирано одушевљење које се само војничким васпитањем добија.

А такво васпитање добија се опет само удруживањем заједничким образовањем заједничким животом.

www.unlib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Да неби ко год из ови наши разлога хтео да изведе то, да смо ми фанатичан солдатеска, а против народне војске, кажемо: да је далеко таква немисао од нас.

Народна је војска једна од најкористнијих, најблагодетнијих установа, но само са извесним процентом стојеће војске. Народна је војска у рату све дотле сама себи довољна, докле ствари добро иду. Али сачувај боже да наступе критични моменти, онда је ред на стојећу војску да буде оно што смо какали у точки под 2, а то је: **огањ о ког ће се огрејати следена прса оних, који би у тешким часовима опасности и искушења духом клонули**, такве прилике нико не жели али у рату су могуће и с тога није добро не мислити и на њих.

Ово смо све говорили у атар тога, да и наша стојећа војска буде што више на скупу, те да у заједници научи заједно мислити и осећати. Да се чланови њени познаду те да јошт у мирно време склопе оно тесно побратимство и љубав, која ће учинити да на бојном пољу на пољу части и славе војничке, посљедњу кап своје племените крви даду за своју домовину, и за свој војнички образ и поштење. —

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Борба стрељачка.

(Из Lallemand-a).

(СВРШЕТАК.)

Првих дана затвора града стрељци треба непрестано да патролирају околу тврђаве или места. Патрола једна може врло лако начинити сметњу и забуну у једној утврђеној линији нарочито код трупа,

које нису вичне у свом занату; у сваком случају, ватра, коју би стрељци против раденика, које би сусретали, производили, биће увек добар будилник за топије тврђаве, и подаваће једну тачку за нишан с метцима по мери ватре.

При **испадима** стрељци имају исту улогу да изврше, као год и при борбама и одступањима; на-
посљетку стрељци су они, који требају сва одкрића да учине, придружујући се свима експедицијама које се изван места чине, т. ј. около града, па било уна-
пред или за време опсаде.

Из тих узрока стрељци и беху, употребљени у нападу и одбрани места: **Леклиз** (Eslusc), **Нимаж** (Nimègue), **Кел** (Kéhl), **Жен** (Gênes), **Данцик** (Dantzick), као год и у многим другим, и гди они извршаваху назначене дужности. Официри и други који би читали пажљиво релације (извешћа) ових опсада од којих већина је знатна, нашли би тамо у колико с једне стране љубопитних дела, у толико опет, с друге стране и поучавајући примера.

Здраво бреговити, јако испресецани предео није увек подесан за одбрану, и уопште овде се не може иначе друго држати, него **нападном одбраном**, т. ј. **нападно дјествујући**; наравно, да **ћеду туна стрељци најглавнију ролу играти**. У таквој борби мора се терен и местност потање и много боље познавати него у другом пределу иначе друге природе.

У **почетак**, који се производи, **нападно дјествујући**, није једина корист коју ова даје нападачу; користи ратне вештине још су му на руци, јер ствара себи план, **опредељује своја двизања, саједињава (скупља) своје силе**

www.ubk.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

на једној познатој и опредељеној тачки, и јер добија такву превагу, да нападнут неби се могло мерити (контри-балансирати) иначе, осим ако би могао да задржи развијање сила противникових.

Али да би се до цели дошло, ваља онај, који се брани, да избегава сваку бесполезну борбу; да се неодупире осим у користним положајима; да однесе употребе својих родова оружја на положај местности, и да напоследку уме погодити, без двоумљења и сумње, угодан тренутка за нападно дејство.

У бреговитим пределима, где обично дејствују само поједина места (стража) којих стража већина послова долази и решава се нехотично и изненадно, дејство овде највише него игде, ослабљава (осујећава, paralyser) силе противникове у најкритичнијим тренутцима; због тога ваља у бреговитим пределима, као год и у јако испресецима, бити непрестано на опрези против опасности која се порађа због оделитости места, која се налазе, као год и из одпора, више или мање трајућег, којим она (поједина места) могу или треба да противстану.

Ако би одељења од веће важности требала да буду постављена у долинама, или на излазцима великих комуникација, да их затворе, то би се онда велика погрешка учинила, када се ограничи, да се само ови чувају, те да би се пазило на положаје и двизања непријатеља, и да, рачунајући на тешкости због прелазка преко брегова, држи се ван сваке опасности бити нападнут на крилима и позади; јер, нека су баш и већина путова, који воде на вршке и бре-

жуљке, обично хрђаве стазе, с муком употребљиве, међу тим ваља нису тако јако искривудани и са одсецима за побочне комуникације толико неупотребителним окружене, да неби могли ни одељени низови појединим стазама да иду; и што је редко, па и у најтеготнијим пределима, поједини људи да неби у стању били да их пређу.

Из овога се види, да на овај начин напредујући са разних страна, и да пењући се од једаред узвише узбрдица, дели се и разбија се пажња и намера непријатељева, и који ће увек најпоследње подлећи дјествујућој сили свог противника, било да употребљава своје трупе за чување стаза, било да се држи у скупу за одбрану свог положаја; али само једно одељење, које је задрло, принуђава друге к одступању, јер, обузете с леђа и с крила, нису ни у стању, а и немају времена да маневрују, те да отргну непријатељу његову прву корист; и ако се ограничи на само чување својих места, они ускоравају превару да буду у одељцима одсечени, и да положи оружје.

Ова посматрања довољно посведочавају превагу напада над одбраном у брђанским ратовима, и потребитост, да официри требају брижљиво да изуче начела овога рата, те да избегну жалосне преваре, као год и да умеду учинити употреблење од ових начела, кад се буде затражало, у практики.

У бреговитим пределима, онај, који чврсто очекује непријатеља излаже се свима опасностима, које доносе пораз кордонских (стражарећи) трупа, и којих су последице теже од оних у равницама, у којима могућност извршена брзих двизања, промењује

једном само маневром вид ствари; и напосљетку најгора је позиција она, која зависи од притежања појединих одељених тачака; а све одбранителне позиције, у бреговима, више или мање спадају у ове.

Командант одвојеног места нетреба увек да се тачно држи примљених наставлења; јер опширност настављена, обична за официре у великом броју операција, постају врло неопходима за оне, који дјествују у бреговитој земљи, где, због тешкоће комуникација, безбедност једног места као год и целог једног тела, зависе често од уметности, разборитости и брзог погледа (прегледа) официра, који има да заузме и да брани ма какву тачку.

У бреговитим пределима команданти одвојених (усамљених) места, требају да имаду, не само настављена која се јединствено односе на места која заузимају, него још и наставлења, која се односе на заједничку одбрану положаја главног тела; а тако исто и на разне случаје односећа се, која би за руком испали, те да би ови команданти могли, сваки на своме месту, садјествовати к цели, која се предпоставља, и да управљају своје распоређаје по приликама.

С ФРАНЦУСКОГ:

Јован Мишековић.

Артиљ. потпор. Милош Андрејевић преведен је из артиљер. управе у министарство на службу.
